

Crisismanager (m/v) gezocht

Door Jos Moesman

In de Europese schuldencrisis zijn diverse krachten aan het werk. De belangrijkste daarvan is de 'de financiële markt'. Die oefent druk uit op Europese landen door het eisen van hoge(re) rentes op staatsleningen, of door massaal waardepapieren te lozen. Door, of dankzij deze bijzondere omstandigheden zijn er binnen de eurozone en de EU ook diverse krachten aan het werk. De Europese Centrale Bank (ECB) probeert met de eigen instrumenten rentes te dempen en landen bij te staan. De Europese Commissie (EC) probeert met maatregelen landen die in het nauw zitten in het gareel te krijgen. Maar met het aantreden van Mario Monti en Lucas Papademos als regeringsleiders van respectievelijk Italië en Griekenland, hebben vooral de Franse president Nicolas Sarkozy en de Duitse *Bundeskanzlerin* Angela Merkel hun invloed doen gelden.

In de meer dan zestig jaar dat de EU (en diens voorlopers) bestaat, hebben de grote landen, het Verenigd Koninkrijk, Italië en Spanje, al dan niet samen met Frankrijk en Duitsland, hun invloed laten gelden. Kleinere landen deden en doen hun best om aan te haken of in ieder geval mee te denken. Het is echter telkens de Frans-Duitse as die op diverse (bepalende) momenten komt bovendrijven. Ook nu is het weer zo ver.

De groeiende invloed van 'Merkozy' is al een tijd gaande

Ogen op Frankrijk en Duitsland

In tijden van crisis is er altijd een bepaalde roep om leiderschap. Iemand moet de regie in handen nemen. Binnen de eurogroep van zeventien landen wordt, eigenlijk automatisch, gekeken naar de grote landen 'zonder problemen': Frankrijk en Duitsland. Bij het afgaan van mogelijke opvolgers van Silvio Berlusconi en Giorgos Papandreou ging het er mede om of de kandidaten 'aanzien genoten binnen Europa'. Met andere woorden: het moesten ervaren bestuurders zijn die zich al hebben bewezen en, belangrijker, met wie Parijs en Berlijn akkoord zouden gaan. Dankzij die steun zijn Frankrijk en Duitsland *de facto* (weer) de machtigste landen binnen de EU geworden. Sarkozy

en Merkel vullen, bij gebrek aan regie of alternatief, het machtsvacuüm binnen de eurozone én de Europese Unie op.

De groeiende invloed van 'Merkozy' is al een tijd gaande. Al voor de huidige crisis begon, hadden de twee leiders elkaar op een of andere manier gevonden. Wat begon als een informeel overleg tussen de grootste landen van de EU, is uitgegroeid tot een invloedrijk duo. Het eerste huzarenstukje werd afgeleverd bij de benoeming van de eerste permanente voorzitter van de Europese Raad. Herman van Rompuy, toen premier van België, gold als een goede kandidaat die zowel op de steun uit Parijs en Berlijn kon rekenen, en in London, Rome, Madrid of in de kleine landen niet voor gefronste wenkbrauwen zorgde. Met de benoeming van Monti en Papademos, beiden afkomstig uit hogere Europese kringen, is de machtsbasis een feit.

Verkiezingen of benoemde technocraat

Mede dankzij de huidige crisis is de tandem uitgebreid tot een groep invloedrijke personen. De hooggeplaatste figuren die aanschuiven naast de leiders van Duitsland en Frankrijk zijn José Manuel Barroso (voorzitter EC), Herman van Rompuy (president Europese Raad), Jean-Claude Juncker (voorzitter van de groep van Europese ministers van Financiën), Olli Rehn (Commissaris van Economische en Monetaire Zaken), Mario Draghi (directeur ECB) en Christine Lagarde (topvrouw Internationaal Monetair Fonds). Deze zogenaamde *Frankfurtgroep* (Trouw 2011) probeert in overleg de problemen rondom de schuldencrisis aan te sturen. Hiermee is er naast alle Europese instanties een nieuw machtsblok ontstaan. Dit blok kan in grote mate bepalen welke koers er gevolgd kan (of moet) worden in een land dat in de problemen is of dreigt te komen – en welke (aangewezen) 'crisismanager' het meest capabel wordt geacht die taak op zich te nemen. Waarom? Benoemde technocraten vrezten het oordeel van de kiezer niet.

Onder druk van onder andere de Europese Commissie mochten Ierland en Portugal dit jaar nieuwe verkiezingen uitschrijven. Men hoopte zo aan een regering te komen die de noodzakelijke maatregelen wil nemen om in aanmerking te komen voor steun uit het Europees noodfonds en het IMF. Dat doel is bereikt en het is nu relatief rustig

rondom deze twee landen – al groeit het verzet in Portugal. Griekenland en Italië was een ander lot beschoren. Papandreou kreeg van Merkel en Sarkozy te horen dat ‘de geldkraan dicht zou blijven zolang het referendum (instemming met steuneisen EU en IMF, JM) in de lucht zou hangen’ (Telegraaf 2011). Het duo had ook de hand in het politieke afscheid van Silvio Berlusconi. Tijdens een EU-crisistop eind oktober werd Sarkozy en Merkel gevraagd of zij vertrouwen hadden in de voorstellen van de Italiaanse premier (The Guardian 2011). Een veelbetekenende blik was genoeg. Wat volgde was een vertrouwensbreuk in het Italiaanse parlement, waarna Berlusconi een vertrekregeling kreeg voorgelegd door president Giorgio Napolitano.

Andere landen

Na de ‘interventies’ in Ierland, Portugal, Griekenland en Italië zijn er meer landen waar Merkel, Sarkozy en hun Frankfortgroep de aandacht op kunnen vestigen. Spanje en België springen daarbij in het oog. De aankomende Spaanse premier Mariano Rajoy kan, vanwege zijn beoogde hervormingsagenda, rekenen op de steun van zowel Sarkozy als Merkel. De vraag is of de financiële markten hem de tijd gunnen orde op zaken te stellen – enkele parameters van de Spaanse economie staan op onheilmodus. Mocht de nood aan de man komen, dan is een Europese interventie – aangestuurd door de Frankfortgroep – niet ondenkbaar.

België heeft (weer) roerige weken achter de rug. Sinds midden november volgen rentestijgingen, een zoveelste crisis in de regeringvorming, een afwaardering in kredietwaardigheid en een miraculeus akkoord voor een kabinet elkaar op. Alleen, hoe lang zal een mogelijke regering blijven zitten? Bij een nieuwe impasse komt een noodregering in zicht. Echter, is ingrijpen door de Frankfortgroep dan wel ‘Merkozy’ wel mogelijk? Een eventueel zakenkabinet zal er een erg zware dobber aan hebben om draagvlak te zoeken in het sinds juni 2010 gevormde en politiek versnipperde parlement. En wie zou er in die regering moeten zitten? ‘Europees vertrouwen genieten’ is geen enkele garantie voor acceptatie door de Belgische Kamer of Senaat.

Deuken in het gezamenlijke leiderschap

Een ander probleem is dat Merkel en Sarkozy het niet op alle fronten met elkaar eens zijn – zoals de rol van de ECB

of euro-obligaties. Dat zorgt voor deukjes of barsten in het gezamenlijk uitgestraalde leiderschap. Bovendien bestaan er zorgen rondom de schuldenlast en daarmee de positie van Frankrijk. De relatie tussen Parijs en Berlijn kan worden beïnvloed door Londen. De problemen rondom de euro raken niet alleen de deelnemende landen, maar ook de EU als geheel. Reden voor het Verenigd Koninkrijk om zich zorgen te maken. De Britse premier Cameron heeft daarom al enkele malen ‘strategisch overleg’ gevoerd met Angela Merkel, in haar rol als regeringsleider van het stabielste euroland. Grote afwezige: Nicolas Sarkozy.

Probleem: Sarkozy en Merkel zijn politici met een volksmandaat

Het belangrijkste probleem voor Sarkozy en Merkel is dat zij, in tegenstelling tot de rest van de Frankfortgroep, politici met een volksmandaat zijn – en daardoor onderhevig aan de vertrouwensvraag binnen de democratie. Die verkiezingen zijn niet eens zo ver weg. In 2012 mag Nicolas Sarkozy zich opmaken voor een pittige presidentsverkiezing met zijn tegenstrever François Hollande. Angela Merkel mag in 2013 proberen een nieuwe termijn als kanselier binnen te slepen. Beide regeringsleiders zullen beseffen dat de huidige macht die ze binnen Europa kunnen uitoefenen, geen garantie is voor populariteit onder de eigen bevolking. Op landelijk niveau spelen heel andere thema's. Ook zij zullen zich bezig moeten houden met hervormingen en bezuinigingen – in lijn met hun eigen Europese voorstellen. Hoe de crisis zich ontvouwt weet niemand. De huidige invloed van ‘Merkozy’ en de Frankfortgroep lijkt echter – net als de benoemingen van technocraten als interim-leiders – een noodzakelijk kwaad. Het alternatief is namelijk een vacuüm (of kakofonie) met zeventien dan wel 27 meningen. Er is geen crisismanager (benoemd of niet) die daar zijn handen aan wilt branden. 🌐

Bronnen

De Telegraaf, “Papandreou haalt bakzeil,” door R. v. Gessel en H. Stam, 4 november 2011.

The Guardian, “Merkozy smirk at EU crisis summit boosts Berlusconi,” door T. Kington, 24 oktober 2011.

Trouw, “Frankfortgroep regeert eurolanden in barre tijden,” door G. Moes, 15 november 2011.